

Jadrný satirik Nikos Tsiforos

Z řeckých rodáků v egyptské Alexandrii vzešla řada známých osobností: především národní básník Konstantinos Kavafis (1863–1933), politici Antonis Benakis (1873–1954) a Konstantinos Tsaldaris (1884–1970), skladatel Manos Loizos (1937–1972), herci Dinos Iliopoulos (1913–2001) a Telis Zotos (1941) a literáti jako Pinelopi Delta (1874–1941), Angelos Vlachos (1915–2003) či Georgios Leonardos (1937). Ve stejném městě spatřil světlo světa také Nikos Tsiforos, který se zapsal do řecké literatury jako všestranně zaměřený autor – věnoval se dramatu, filmu, próze a také žurnalistice. Mezi čtenářskou veřejností proslul charakteristickým vypravěčským stylem

a nevybíravou, jadrnou satirou, díky které si zajistil oblibu u celých generací řeckého publika, přesto ve světě nepatří k známějším řeckým spisovatelům.

Narodil se v roce 1912 v dobře situované rodině majitele továrny, původem z ostrova Lesvos. V Alexandrii příliš času nestrávil, když mu byly totiž dva roky, odstěhovala se jeho rodina natrvalo do Atén. Už v jedenácti letech v sobě objevil zápal pro psaní a v sedmnácti dokonce publikoval pro letní divadlo Freattyda divadelní revue, která se sice nesetkala se zvláštním ohlase, nicméně to Tsiforose neodradilo od další tvorby. Poté, co na přání otce vystudoval práva a politologii, byl na krátkou dobu zaměstnán jako právník v kontrolní komisi, ale jelikož ho toto povolání duševně nenaplňovalo, podal výpověď a začal se živit jako lodník. Až do roku 1939 neustále střídal povolání a v následujících letech začal spolupracovat s novinami Fileleftheros, Vima, Eleftheros Kosmos a časopisy Trast, Romanzo, Tachydromos, Pantheon.

Koncem německé okupace napsal první divácky úspěšnou komedii *Galerie slabomyslných* (Πινακοθήκη των ηλιθίων, 1944), která se dočkala inscenace v divadle Akropol. Za celou kariéru divadelního scénáristy vytvořil na 40 her, některé sám a některé ve spolupráci s Polyviosem Vasiliadisem, řadu z nich režiroval a v několika dokonce sám účinkoval jako herec. Mnohé z těchto divadelních her byly později zfilmovány jinými režiséry, zatímco sám Tsiforos psal v 50. a 60. letech originální filmové scénáře pro studio FINOS FILM. Mimo jiné i jeho zásluhou jsou dvě poválečná desetiletí nazývána „zlatým věkem řecké kinematografie“. Řekové, ekonomicky i psychicky vysílení druhou světovou válkou a téměř bezprostředně po ní

následující bratrovražednou občanskou válkou, měli potřebu oprostít se od každodenních starostí, a proto tehdy filmy – obzvláště komedie – víc než kdy jindy představovaly vítanou zábavu. Za všechny filmy, jejichž počet přesáhl úctyhodnou osmdesátku, uveďme alespoň *Ztracení andělé* (Χαμένοι άγγελοι, 1948), *Myška* (Το ποντικάκι, 1954), *Aténská krasavice* (Η ωραία των Αθηνών, 1954), *Nebožtíkův poklad* (Ο θησαυρός του μακαρίτη, 1959), *Paní pána* (Η κυρία του κυρίου, 1962), *Opravdu šílená rodina* (Μια τρελή τρελή οικογένεια, 1965), *Zbláznila se mi žena* (Η γυναίκα μου τρελάθηκε, 1966). Pravda, dobová kritika si neodpustila uštěpačné komentáře, označila filmy natočené podle Tsiforosových scénářů za konzum a brak, ale to nic nezměnilo na tom, že některé scény mezi Řeky úplně zlidověly.

Jak již bylo řečeno, Tsiforos si vydobyl čelní místo mezi autory řecké satirické prózy.¹ Patřil k onomu typu lidí, kteří jsou schopni chrlit ze sebe od rána do večera jeden vtíp za druhým. Nezabýval se složitými vážnými tématy, ale s ironií sobě vlastní, která nezřídka přerůstá až v jízlivý sarkasmus, se vysmívá negativním rysům a nesmyslnému jednání lidí. Mezi řádky čtenář vytuší, že svou nevybíravou kritiku směřuje hlavně proti tehdejší aténské smetánce posedlé západním stylem života, módou a luxusem a naprosto distancované od ostatních vrstev společnosti. Jeho styl je tak uvolněný a nespoutaný, že místy připomíná až improvizaci. Představě Tsiforose jako živelného lidového vypravěče odpovídá také jazyk jeho děl – jazyk ulice. Z hovorové řečtiny vytěžil Tsiforos takřka maximum, nezdráhal se sáhnout k argotu, přičemž k tomu musíme připočítat ještě notnou dávku invence v podobě slovních hříček, pohrávání si s katharevusou² a cizími jazyky. Zvláštní zálibu našel v parodování historických událostí, např. v dílech *Křížové výpravy* (Οι σταυροφορίες, 1973), *Historie Francie* (Ιστορία της Γαλλίας, 1978), *Historie Atén* (Η ιστορία της Αθήνας, 1979), *Historie Anglie* (Ιστορία της Αγγλίας, 1980), *Historie Spojených států* (Ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών, 1983). Jeho nejpopulárnější díla vůbec jsou *Řecká mytologie* (Ελληνική μυθολογία, 1970), *Děti ulice* (Τα παιδιά της πιάτσας, 1973), *Nezkrotní rošťáci* (Τα παλιόπαιδα τ' ατίθασα, 1974) a *Lidé a lidičky* (Ο κόσμος κι ο κοσμάκης, 1987) a k nim neodmyslitelně patří karikatury Konstantinose Mitropulose.

Nikos Tsiforos zemřel roku 1970 v Aténách, a přestože od jeho smrti uplynulo už skoro čtyřicet let, jeho romány a sbírky povídek dodnes opakovaně vycházejí v aténském nakladatelství Ermis. Jeho tvorbu shrnula Eftihmia Papaspyrou-Karadimitriou v práci *Nikos Tsiforos. Homér podsvětí* (Νίκος Τσιφόρος, *Ο Όμηρος του υπόκοσμου*. Δωδώνη, Αθήνα 1982). Čeští čtenáři si budou muset na překlad některé z jeho knih do češtiny zatím počkat.

1 Humorismus v novořecké literatuře není příliš rozšířený. Za zakladatele novořecké satirické prózy bývá považován Emanuil Roidis (1836-1904) **se svým dílem Papežka Jana**.

2 Za "katharevusu" (řeč. καθαρεύουσα = očištěná) byl označován jazyk řeckých vzdělanců, archaizovaná forma řečtiny, která se oficiálně používala až do roku 1962. V literatuře se přestala katharevusa používat nejprve v poezii a později i v próze ve prospěch „dimotiki“ – lidového jazyka. Dnes se prvky katharevusu v literatuře používají k dosažení specifického efektu – ironie nebo ozvláštnění textu.